

en het werk te ondernemen? Ik dacht: laat Dr. Kuyper in het boek zooveel mogelijk spreken en blijf zelf zooveel mogelijk op den achtergrond. Tracht een museum van Dr. Kuyper's denkbeelden te geven. Daartoe zag ik cenige kans. Gedurende een veertigtal jaren had ik hem gevolgd. In zijn werken voelde ik mij eenigermate te huis. Er moest nog wel veel nagepluisd worden; al voortarbeidende zou nog wel het een en ander te onderzoeken zijn. Doch ik dacht dat dit te overkomen was.

Bij dat napluizen kwam mij de bibliotheek van de Vrije Universiteit goed te stade, hetgeen nog verhoogd werd door de hulp die mij gewerd van den adjunct bibliothecaris, den student in de Theologie P. N. Kruyswijk, dien ik daarvoor mijn erkentelijkheid betuig. Ik gevoel mij ook verplicht aan mijne ambtgenooten Ds. B. van Schelven en Dr. J. C. de Moor die mij gewenschte inlichtingen gaven, en aan den Heer W. G. Binnendijk, die mij zoo menig boek verschaft en mij diende met zijn kennis omtrent Dr. Kuyper's arbeid. Ook mijn hartelijken dank aan den Heer J. K. van Loon, een van de redacteurs van „De Standaard”, voor zijn vriendelijke hulp door het leenen van boeken en het geven van inlichtingen mij bewezen.

De lezer zal in dit werk weinig verwijzing vinden naar de bronnen waaruit geput is. In een wetenschappelijken arbeid mag dit niet ontbreken; in een werk als dit, kan het wel. De uitgever had mij een bestek gesteld van ongeveer 20 vellen druks. Het is overschreden. Ik heb moeten schrappen van wat reeds geschreven was. Maar wanneer ik in noten had moeten aangeven, waaraan veel van datgene wat ik liet drukken ontleend was, of waardoor dit gerechtvaardigd werd, dan had ik nog meer moeten laten wegvallen. Toch wil ik er op wijzen, dat ik van de schets door „Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman” van Dr. Kuyper in „Mannen van beteekenis”, waarmede deze serie van levensbeschrijvingen geopend werd; het „Beknopt Overzicht van de geschiedenis der Ned. Geref. kerken in de 19de eeuw” van Prof. Dr. W. Geesink; „Leider en leiding” door Prof. Mr. A. Anema c.s.; „Na eer en staat”, van Prof. Dr. H. Visscher; „De stille stem” van den heer Tutein Nolthenius; „Staatsrecht en Politiek”, van Mr. D. P. D. Fabius; „De doleantie” van Ds. Rullmann; „Dr. A. Kuyper als Leider van het volk en als Minister”, door den heer H. de Wilde, enz., een dankbaar gebruik heb gemaakt.

Dat ik voorts vele belangrijke dingen in het leven en den arbeid van Dr. Kuyper niet behandeld heb, zal menigeen opvallen. Ik wijdde geen afzonderlijk hoofdstuk aan Dr. Kuyper als journalist. Ook op dit terrein was hij „FACILE PRINCEPS” (gemakkelijk de eerste). Dat ik dit niet aantoonde, vindt zijn oorzaak in het feit, dat dit uitvoerig